

En utskrift från Dagens Nyheters nätupplaga, DN.se, 2015-02-10 22:07:22

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/debatt/varfor-brister-politikerna-nar-det-galler-miljomalen/>

”Varför brister politikerna när det gäller miljömålen?”

Publicerad 2012-12-27 00:50

Vad ska vi svara? Politikernas ambitiösa miljömål uppfylls sällan eller aldrig. När våra elever frågar oss varför blir vi ofta svaret skyldiga. Om politikerna inte vill att väljarna ska dra slutsatsen att de har misslyckats, måste de ange en realistisk väg att nå de uppsatta målen. Det skulle väcka respekt, skriver ledande forskare och samhällsplanerare.

Varför minskar inte Sveriges och Europas utsläpp av växthusgaser radikalt trots regeringens och EU:s höga målsättningar för 2020 och 2050? Varför tillåts fortsatt utfiskning av världshaven? Varför saknas fortfarande en slagkraftig politik för att stärka hållbar utveckling?

Av de nio kritiska processer som den stora internationella studien Planetens gränser pekade ut är det bara en enda – nedbrytningen av ozonlagret – som brutits. Det tog decennier men visar att en katastrofal utveckling går att stoppa. För de övriga åtta fortsätter läget att förvärras – framför allt vad gäller global uppvärmning och utarmning av biologisk mångfald.

På samma sätt tycks det nu klart att bara två av Sveriges sexton miljö kvalitetsmål nås – efter femton år. Varför står inte politikerna för sina mål? Varför brister handlingskraften just på miljöområdet?

Det är frågor vi ofta får från miljöintresserade studenter och även från andra unga som tänker på sin egen och sina barns hälsa och framtid. Vad kan vi svara?

Ett möjligt svar är att politikerna inte förstår situationens allvar. Få av dem har naturvetenskaplig utbildning utöver grundskolenivå, och även om de får råd av utmärkta experter blir sammanvägningen med ekonomiska intressen respektlös mot verkligheten – man tycks negligera naturlagarnas orubblighet som ”ställer oss alla mot vägen”, för att citera Harry Martinson.

Ett annat svar är att politiker och myndigheter inte klarar att hantera de komplicerade sambanden mellan tekniskt-naturvetenskapliga, sociala och ekonomiska förhållanden. Det finns lovande försök på lokal företags- och kommunnivå, men för att skala upp dem måste redskapen för effektiv politik förstärkas. Då måste politikerna bryta de ideologiska blockeringar som i hög grad lämnar ansvaret för planetens framtid åt aktörerna på marknaden.

För att utvecklingen ska gå vidare i större skala måste det, i större utsträckning än i dag, bli lättare och billigare att värna miljön och vårda de ändliga resurserna, och dyrare att förstöra och förslösa dem. Det kräver mer omfattande nationella och internationella regelverk, och medel för att upprätthålla dem.

En tredje möjlighet är att politikerna inte förmår handla därför att de alltför mycket är beroende av särintressen och starka ekonomiska krafter. Därför måste sådana intressebindningar deklarerars, så att det blir tydligare vad som ligger bakom olika beslut och avvägningar.

Det tillväxtevangeliem som oreserverat förkunnas tycks vara resultat av sådana bindningar: det är bara sant om inte miljön belastas mer, så att till exempel utsläppen av växthusgaser minskas kraftigt.

Ett fjärde svar är att politikerna inte har förtroende för att väljarna skulle acceptera en omställning mot en hållbar utveckling. Enskilda människors livsstil måste förändras, men politikerna vågar inte lita på att de har väljarnas stöd. Då måste politikerna ändå våga gå i bräschen och uppmuntra den omställningsvilja som finns.

Men det kräver också en rättvis fördelningspolitik så att alla har råd med omställningen, och rättvisa spelregler så att inte samhällets privilegierade tillåts att ta för sig oproportionerligt ur resurskakan.

Det mest nedslående svaret är att politikerna i praktiken har gett upp, att man anser att det inte går att hejda uppvärmningen eller utarmningen av biologisk mångfald. Då blir satsningarna på resursförstörande tillväxt ”Efter oss syndafloden”.

Det ligger säkert något i alla svaren. Därför måste vi kräva mer av våra politiker: större respekt för naturen, mer tänkande utanför de invanda ramarna, större frigörelse från bindningar till särintressen, mod att lägga fram impopulära förslag, och sakligt grundad framtidstro. Det är inte bara en from önskan, det tycks vara en nödvändighet för att världen inte ska bli svår eller omöjlig att leva i.

Det finns mycket att ta tag i. På politikområde efter politikområde är bristerna i dag uppenbara: investeringar i

infrastruktur gynnar i alltför liten utsträckning miljövänliga transporter, lagstiftningen om skog och landskap gynnar i alltför liten utsträckning biologisk mångfald, skattesänkningar gynnar i alltför liten grad miljöförbättrande investeringar och i alltför hög grad miljöförstörande konsumtion.

Mer forskning behövs om hur en omställning ska kunna ske. Regeringen har under senare år ökat anslagen för forskning, men kopplingarna till hållbar utveckling är svaga. För att kunna möta de svåra utmaningarna krävs mer forskning om värderingar, demokrati, religion och sociala omställningsprocesser, helt nödvändig för att dessa svåra utmaningar skall kunna mötas framgångsrikt.

Läget är allvarligt. Den nuvarande politiken är hycklande, den skapar misstro och, kanske mest allvarligt, den legitimerar passivitet hos alla.

Om politikerna inte vill att väljarna ska dra slutsatsen att de misslyckats, måste de ange en realistisk väg att nå de uppsatta målen. Vägen kan vara svår att gå, med inbyggda politiska risker. Men en sådan politisk hållning skulle väcka respekt.

Katarina Eckerberg, professor i statsvetenskap, Umeå universitet.

Eva Friman, filosofie doktor i idéhistoria, -föreståndare för Cemus, Uppsala

Ing-Marie Gren, professor i miljöekonomi, SLU

Bengt Gustafsson, seniorprofessor i teoretisk astrofysik, Uppsala universitet.

Kjell Havnevik, Nordiska Afrikainstitutet, -adjungerad professor, SLU

Pär Holmgren, meteorolog, Uppsala

Alf Hornborg, professor i humanekologi, -Lunds universitet.

Karin Holmgren, professor i naturgeografi, Stockholms universitet.

Margareta Ihse, professor emeritus, ekologisk geografi, Stockholms universitet.

Hans Liljenström, professor i biometri SLU, föreståndare för Agora for Biosystems

Sverker Molander, biträdande professor i miljösystemanalys, Chalmers

Lennart Olsson, professor i geografi, föreståndare för LUCSUS, Lunds universitet.

Karl-Henrik Robèrt, professor i strategisk hållbar utveckling, Blekinge tekniska högskola.

Lars Rydén, professor, director emeritus, Baltic University Programme, Uppsala

Christer Sanne, docent emeritus i samhälls-planering, KTH

Semida Silveira, professor i energisystems-planering, KTH

Magdalena Svanström, docent kemisk miljövetenskap, föreståndare för Chalmers lärandecentrum

Ashok Swain, professor i freds- och konfliktforskning, föreståndare för CSD, Uppsala

Sverker Sörlin, professor i miljöhistoria, KTH

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.